

Helse- og omsorgsdepartementet
Krisestab HOD
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.: 20/44487-2
Saksbehandler: Kristin Helene Skullerud
Dato: 30.11.2020

Svar på covid-19-opdrag nr 248 Fra HOD om å vurdere om det bør innføres tiltak for å begrense smitten fram mot jul, særlig knyttet til julehandelen

Oppsummering

- HelseDirektoratet og Folkehelseinstituttet anbefaler
 - Utvidede åpningstider for å spre antallet kunder utover i tid, vurdere egen tid for risikogrupper
 - Antallsbegrensning inne i butikker avhengig av areal, og helhetlig vurdering for større virksomheter/ kjøpesentre
 - Informasjon til kunder om å planlegge handelen, begrense antall personer som handler og følge generelle smittevernråd
 - Det bør være særlig fokus på dette i områder med økende og høy smitterisiko
- Tiltakene kan kreve endringer i regelverk

Oppdrag nr. 248

Oppdrag nr. 248 til HelseDirektoratet om å vurdere om det bør innføres tiltak for å begrense smitten fram mot jul, særlig knyttet til julehandelen

HelseDirektoratet gis i samråd med Folkehelseinstituttet i oppdrag å gi en vurdering av om det bør innføres tiltak som kan begrense smitte i perioden frem mot jul, særlig knyttet til julehandelen, og i så tilfelle komme med forslag til aktuelle tiltak.

Direktoratet bes bl.a. vurdere om endringer i åpningstider fram mot jul er et aktuelt tiltak. Dersom dette anses som aktuelt, ber vi om at direktoratet klargjør i hvilken grad dette krever regelverksendringer.

Frist for oppdraget settes til mandag 30. november kl.15.

Kontaktperson for oppdraget er Kristine Wexels (mkw@hod.dep.no eller telefon 22 24 86 77) og Benedicte Mørkved Larsen (bml@hod.dep.no eller telefon 22 24 83 74).

HelseDirektoratet

Avdeling kommunale helse- og omsorgstjenester
Kristin Helene Skullerud

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20
Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Svar på oppdraget bes sendt til Krisestab_NY@hod.dep.no med kopi til kontaktpersonene som nevnt ovenfor.

Tillegg: Frist utsatt til onsdag 2. desember kl. 12.

Bakgrunn

Per i dag foreligger [smittevernråd for julehandel fra FHI](#) rettet mot kunder og handelsstand. HelseDirektoratet har [anbefaling om at varehandel, inkludert dagligvarehandel, bør drives smittevernfaglig forsvarlig](#). Standard Norge har i samarbeid med næringslivet nylig utarbeidet [Veileder i smittevern for virksomheter innen detaljhandel](#) og for Oslo kommune veiledning om krav til [smittevern for detaljhandelen i Oslo kommune](#).

Folkehelseinstituttets vurdering

Folkehelseinstituttet har gitt smittevernråd til både kunder og handelsstanden for at julehandelen kan gjennomføres på en måte som ivaretar smittevernet. Enkelte kommuner har innført strengere tiltak for handel, slik som anbefalinger eller påbud om bruk av munnbind og krav om økt avstand. Vi viser til våre råd for julehandel som ble publisert på fhi.no den 19. november:

<https://www.fhi.no/nyheter/2020/smittevernrad-for-julehandel/>. De generelle anbefalingene i perioden vi er inne i nå, spesielt i områdene der det er mye smitte, er å holde seg mer hjemme og treffe færre folk. Dette må speiles i anbefalinger og bestemmelser omkring handel, slik at det ikke oppstår trengsel i butikker, kjøpesentre og i kollektivtransporten.

Følgende tiltak er aktuelle for å begrense smitte i perioden frem mot jul. Se nettsaken for råd til kunder. Vi gir her noe utvidede råd til handelsstanden (inkludert steder som har utlevering av pakker/post i butikk):

- Butikkeier må ta ansvar for å tilrettelegge for at kunder kan holde avstand, både inne i butikken, på kjøpesenteret, ved pakkedisker og eventuelt også utenfor butikklokalet hvis kundene må stå i kø.
- Unngå å slippe inn flere enn det er plass til i lokalet, slik at alle klarer å holde minst 1 meters avstand til andre i lokalet. I områder med høy smitterisiko kan det være aktuelt å anbefale 2 meters avstand, og man kan vurdere å sette maksantallet til for eksempel én kunde per 4 m².
- For kjøpesentre bør det utarbeides en strategi for hele senteret, inkludert fellesarealer. Det bør vurderes å ha vakter som tilser at anbefalingene følges.
- Tilrettelegg gjerne for netthandel eller andre løsninger for utlevering av varer.
- Vurder utvidede åpningstider for å unngå at mange kunder samles samtidig.
- Unngå tilbud som fører til at mange kunder møter opp på samme sted til samme tidspunkt.
- For å unngå storhandling før langhelgene bør det vurderes utvidede åpningstider i matvareforretninger. Med åpne butikker på flere helligdager i julen kan man redusere storhandling og press på butikker før jul. Utvidet salgstid for alkohol i butikk og på vinmonopol vil kunne gi ytterligere reduksjon i presset.
- Informer kunder om å holde seg hjemme ved sykdom.
- Oppfordre kunder til å handle på tidspunkter da det ikke er mange andre kunder i lokalet.

- Oppfordre kunder til å planlegge handelen på forhånd, ikke gå i større grupper i butikken, og at helst kun en eller to i familien tar seg av handelen
- Legg til rette for god håndhygiene i lokalet.
- Ta hensyn til risikogrupper, for eksempel ved å ha tidspunkter der de inviteres til å komme uten at andre kunder er til stede, men da bør antall kunder begrenses slik at det kan tilrettelegges for minst 2 meters avstand.

Arrangementer som konserter og liknende som samler mange personer på ett sted bør unngås. Butikker og kjøpesentre som planlegger førjulsarrangementer, må forholde seg til lokale og nasjonale bestemmelser og råd for arrangementer.

[Arrangementer, samlinger og aktiviteter](#)

Utvidede tiltak knyttet til jule-/romjulshandel vil være spesielt viktig i områder med økende og høy smitterisiko og det må gjøres en helhetsvurdering lokalt av hvilke tiltak som er nødvendige.

Helsedirektoratets vurdering og konklusjon

Helsedirektoratet støtter Folkehelseinstituttets anbefalinger.

Helsedirektoratet anbefaler, i tråd med FHIs råd, at det legges begrensninger på antallet som kan oppholde seg i butikklokaler samtidig, og at det gis mulighet for utvidede åpningstider. Det anbefales et særlig fokus på dette i området med økt smittepress, som Oslo-regionen og i enkelte andre byer og utbruddsområder. Det vises her også til Oslo kommunes egne retningslinjer for detaljhandelen. Helsedirektoratet anbefaler at arbeidsgivers ansvar for at de ansatte får opplæring i smitteverntiltak i virksomheten presiseres. Virksomheter bør oppfordres til å tilrettelegge for at kunder kan følge generelle smittevernråd, for eksempel ved å tilby gode håndhygienefasiliteter, utdeling av munnbind til de som ikke har der dette er aktuelt, samt begrense felles kontaktpunkter som for eksempel ved pakkedisker.

Åpningstider

For å unngå at mange samles støtter Helsedirektoratet FHIs anbefaling om å vurdere utvidede åpningstider, som vil bidra til å spre kundebelastningen over et større tidsrom med færre tilstede samtidig, samt unngå tilbud eller arrangementer som trekker mange mennesker til samme sted på bestemte tidspunkt. Det vises til FHIs vurdering.

Behov for endringer i regelverk

Covid-19 forskriften

Helsedir anbefaler at det stilles krav til smittevern faglig forsvarlig drift innenfor detaljhandelen i covid-19 forskriften.

Lokalt

Ikke aktuelt med tanke på tidsaspektet, bør bli nasjonalt eller regionalt. Oslo kommune har alt forskriftsregulert, se nedenfor.

Vurdering

En forskriftsregulering av at det skal være smittevern­faglig forsvarlig drift ved faste ut­salgs­steder kan være hensiktsmessig. Det vises til smittevern­loven k § 15 b om krav til smittevern­faglig forsvarlig drift ved andre virksomheter. Her fremkommer det at trenings­sentre, svømmehaller m.m. skal drive smittevern­faglig forsvarlig. Videre fremkommer det at med smittevern­faglig forsvarlig drift menes at virksomheten skal sørge for at besøkende og personell kan holde minst 1 meters avstand til personer som ikke er i samme husstand, at virksomheten har utarbeidet rutiner for god hygiene og godt renhold, og at rutinene blir overholdt.

alternativt a la Oslo kommune [Forskrift om forebygging av koronasmitte, Oslo kommune, Oslo - Lovdata](#)

§ x Antallsbegrensning i butikker og på kjøpesentre

Butikker, kjøpesentre og andre ut­salgs­steder skal sørge for at det ikke er flere til stede i lokalene enn at det kan holdes minst to meters avstand. Tillatt antall kunder i lokalet skal beregnes ut fra størrelsen på lokalet. Det skal om nødvendig gjennomføres vakhold for å sikre at kravet etterkommes.

En regulering i form av funksjonskrav fremfor detaljert regulering vil imidlertid gi større grad av fleksibilitet. Ytterligere konkrete detaljer vil da måtte fremgå av veiledere. Kommunens tilsynsansvar vil gjelde også ved en mer funksjonskrav utformet bestemmelse. Slik sett vil dette kunne bidra til større grad av etterlevelse fremfor kun forankring i veileder.

Vi anser det ikke som hensiktsmessig å forskriftsregulere i detalj bestemmelser om maksimum antall personer i butikker osv., da det vil være for store variasjoner i de faste ut­salgs­stedene til at dette vil være mulig.

Lov om helligdagsfreden

Ved endringslov 14. mars 2003 nr. 16 ble deler av den tidligere lov om åpningstider for ut­salgs­steder (åpningstidsloven) fra 1998 inkorporert i lov 24.02.1995 nr. 12 om helligdager og helligdagsfred (helligdagsfredloven). Disse bestemmelsene avløste åpningstidsloven 26. juni 1998 nr. 43, og åpningstidsloven ble samtidig opphevet.

Lovens § 2 definerer hvilke dager som er helligdager; per dato vil dette være søndager. Paragraf § 5 om salg fra faste ut­salgs­steder regulerer adgangen til å ha butikkåpent på søndager og andre helligdager. På helligdager skal faste ut­salgs­steder som selger varer til forbrukere, holde stengt. Annet ledd gjør unntak fra denne bestemmelsen for ut­salgs­steder som i det vesentlige selger kiosk- eller dagligvarer, og som har en samlet salgsflate som ikke overstiger 100 kvm, bensinstasjoner med en samlet salgsflate som ikke overstiger 150 kvm, ut­salgs­steder på campingplasser i campingsesongen, ut­salgs­steder på områder som etter vedtak av fylkesmannen regnes som typiske turiststeder, salg fra serveringssted m.m.

Faste ut­salgs­steder kan i henhold til tredje ledd holde åpent de tre siste søndagene før julaften mellom kl. 14 og kl. 20. På jul-, påske- og pinseften skal de stenge kl. 16.

Departementet kan gi nærmere forskrifter til utfylling av bestemmelsen. Eventuelle endringer i lovens § 5 må eventuelt hjemles i smittevern­loven § 7-12.

For salg av alkohol gjelder det særlige begrensninger for salgstider etter alkoholloven, jf. nedenfor.

Lokalt

Fylkesmannen kan etter søknad gi dispensasjon fra paragrafen her når det foreligger særlige grunner. Avgjørelsen kan påklages til departementet.

Formuleringen «særlige grunner» omfatter ulike forhold, som også kan variere fra distrikt til distrikt. Spørsmålet om det skal gis dispensasjon må underlegges en helhetsvurdering, der alle aktuelle interesser er relevante. På grunnlag av klager først og fremst fra aktuelle fagforeninger har departementet ført en relativt restriktiv praksis både med hensyn til størrelsen på begivenheten og den næringsmessige betydningen. Dispensasjonen skal være tidsavgrenset.

Vurdering

Det bør vurderes hvorvidt det er hensiktsmessig med lovendring som utvider åpningstiden for faste utsalgssteder på søndagene og i romjula.

Det anses ikke som aktuelt å utvide åpningstiden til faste utsalgssteder på julaften.

Med åpne matbutikker på helligdager i julen kan man redusere storinnkjøp av mat før jul, noe som vil kreve lovendring hjemlet i smittevernloven § 7-12.

Serveringsloven

Lov 13.06.1997 nr. 55 Lov om serveringsvirksomhet (serveringsloven).

Vurdering

Helsedirektoratet har ikke gått nærmere inn på serveringsloven, da det ikke antas å ligge begrensninger på åpningstider (på nasjonalt nivå) for serveringssteder. Serveringsbevilling gis av kommunen, jf. § 3, som også fastsetter åpningstider, jf. § 15.

Alkoholloven

Alkoholloven kapittel 3 om salg inneholder to bestemmelser om åpningstider for salg:

§ 3-4. Tidsinnskrenkninger for salg fra AS Vinmonopolets utsalg

Salg fra AS Vinmonopolets utsalg kan skje fra kl. 08.30 til kl. 18.00. På dagen før søn- og helligdager kan salg skje fra kl. 10.00 til kl. 16.00. Dette gjelder ikke dagen før Kristi Himmelfartsdag. Åpningstiden for AS Vinmonopolets utsalg kan likevel ikke være lengre enn fastsatt salgstid for annen alkoholholdig drikk i kommunen.

Åpningstiden for AS Vinmonopolets utsalg fastsettes av departementet. Departementet kan bestemme at salgstiden skal begrenses til ukens 5 første hverdager.

Salg fra AS Vinmonopolets utsalg er forbudt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai og julaften

Det gjelder også noen særregler for det som ofte omtales som gårdssalg, samt et særlig unntak for salg i samme lokale som skjenking. Dette er det nok mindre aktuelt å fravike etter smittevernloven:

§ 3-4a. Tidsinnskrenkninger for salg av alkoholholdig drikk etter §§ 3-1b og 3-1c

Salg av alkoholholdig drikk etter §§ 3-1b og 3-1c kan skje fra kl. 08.00 til kl. 18.00.

Kommunestyret kan generelt for kommunen eller for det enkelte salgssted innskrenke eller utvide tiden for salg i forhold til det som følger av første ledd. Salg av drikk som nevnt i første ledd er likevel forbudt etter kl. 20.00 på hverdager, og etter kl. 18.00 på dager før søn- og helligdager unntatt dagen før Kristi Himmelfartsdag. Det kan bestemmes at salg ikke skal finne sted til bestemte tider på dagen eller på bestemte ukedager.

Salg av alkoholholdig drikk som nevnt i første ledd skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai

For alkoholholdig drikk i gruppe 1, dvs. øl og andre alkoholholdige drikker med volumprosent alkohol under 4,7% gjelder følgende begrensninger etter loven (som kommunene heller ikke kan utvide), dvs. lovens maksimaltider:

§ 3-7. Tidsinnskrenkninger for salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol

Salg og utlevering av alkoholholdig drikk gruppe 1 kan skje fra kl. 08.00 til kl. 18.00. På dager før søn- og helligdager skal salget opphøre kl. 15.00. Dette gjelder ikke dagen før Kristi Himmelfartsdag.

Kommunestyret kan generelt for kommunen eller for det enkelte salgssted innskrenke eller utvide tiden for salg i forhold til det som følger av første ledd. Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd er likevel forbudt etter kl. 20.00 på hverdager, og etter kl. 18.00 på dager før søn- og helligdager unntatt dagen før Kristi Himmelfartsdag. Det kan bestemmes at salg ikke skal finne sted til bestemte tider på dagen eller på bestemte ukedager.

Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

En endring av ovennevnte regler med understreking må eventuelt hjemles i smittevernloven § 7-12. Det bør muligens presiseres at de samme tidene også bør gjelde utlevering av alkohol.

Lokalt

Alkoholovens §§ 3-4, 3-4a, 3-7 inneholder maksimaltider for salg av alkohol. Innenfor disse maksimaltidene er de opp til hver enkelt kommune å avgjøre salgstider innenfor egne kommunegrenser. En endring av maksimaltider på nasjonalt nivå vil dermed gi kommunene muligheter til å utvide salgstidene lokalt. Kommunene må altså også fatte særskilte vedtak om dette.

Helsedirektoratets vurdering

Alkoholovens formål og målet for norsk alkoholpolitikk er å redusere de samfunnsmessige og individuelle skadene som bruk av alkohol kan medføre, blant annet ved å redusere forbruket. Et av de viktigste virkemidlene er å redusere tilgjengeligheten til alkohol.

Helsedirektoratet vurderer videre at det er vanskelig å forutse hvilken virkning en endring i salgstider for alkohol vil ha for spredning av julehandelen. Erfaringsmessig er det for eksempel stort handelstrykk i søndagsåpne butikker før jul, til tross for at det normalt ikke er alkoholsalg i dette tidsrommet. Det kan derfor være grunn til å anta at innføring av alkoholsalg på søndager heller vil øke handelstrykket enn å minske det.

Det kan stilles spørsmål ved om utvidelse av salgstider for alkohol vil bidra til oppnåelse av formålet om økt spredning av julehandelen.

Vennlig hilsen

Helga Katharina Haug e.f.
avdelingsdirektør

Kristin Helene Skullerud
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:

Helsedirektoratet, Beredskap @helsedir.no;FOLKEHELSEINSTITUTTET, Utbrudd @fhi.no;Helse- og omsorgsdepartementet, Marie Kristine Wexels;Helse- og omsorgsdepartementet, Benedicte Mørkved Larsen